

CYFARFOD	Pwyllgor Iaith
DYDDIAD	22.06.21
TEITL	Adroddiad Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant
PWRPAS	Cyflwyno gwybodaeth am gyfraniad yr Adran i'r Polisi Iaith

1. CEFNDIR

- 1.1 Mae'r adroddiad hwn wedi ei baratoi er mwyn cyflwyno gwybodaeth i'r Pwyllgor Iaith am gyfraniad yr Adran Oedolion Iechyd a Llesiant i'r Polisi Iaith.
- 1.2 Mae Polisi Iaith y Cyngor wedi ei wreiddio yn holl waith yr Adran a byddwn yn amlygu yn yr adroddiad hwn y cyfleoedd sydd ar gael i wella'r ddarpariaeth i'n trigolion gan gydnabod hefyd yr heriau sy'n wynebu'r maes.
- 1.3 Yn dilyn gwaith diweddar i adnabod dynodiadau iaith holl swyddi'r Adran, gellir adrodd fod 79% o staff yr Adran yn cyrraedd y gofynion iaith. Dylid nodi fod y sefyllfa yn gwahaniaethu wrth edrych ar wasanaethau penodol.
- 1.4 Er ar yr olwg gyntaf fod y canran i weld yn isel o gymharu â'r Cyngor yn ei gyfanrwydd (91%) dylid sylweddoli nad yw'r ffaith fod unigolion yn gallu cyrraedd y gofynion iaith y swydd yn golygu nad ydynt yn gallu siarad Cymraeg ac yn gallu cynnig gwasanaeth Cymraeg i'r cwsmer. Mae'r cyfleoedd hyfforddiant sydd ar gael yn eang ac enghreifftiau positif a pharhaus o unigolion yn yr Adran yn edrych i ddatblygu a gwella eu sgiliau iaith.
- 1.5 Yn 2016 lanswyd y 'Fframwaith Strategol Olynol ar gyfer Gwasanaethau Cymraeg mewn Iechyd, Gwasanaethau Cymdeithasol a Gofal Cymdeithasol (Mwy na Geiriau)'. Mae'r Fframwaith yn gosod disgwyliadau ar gynghorau lleol a byrddau iechyd i ddarparu gwasanaethau drwy gyfrwng y Gymraeg ac i wneud "Cynnig Rhagweithiol" i bawb sy'n siarad Cymraeg. Mae gallu darparu'r "Cynnig Rhagweithiol" yn golygu na ddylai unrhyw un yng Nghymru orfod gwneud cais am gael gwasanaeth yn Gymraeg gan y dylai fod gwasanaeth yn Gymraeg ar gael iddynt heb orfod gofyn amdano.
- 1.6 Mae'r fframwaith yn cefnogi Polisi Iaith y Cyngor ac rydym fel Cyngor wedi ymrwymo i Mwy na Geiriau o'r cychwyn cyntaf ers pan ei gyhoeddwyd ym mlwyddyn 2012 ac wedi croesawu egwyddorion y Fframwaith Strategol Olynol a gyhoeddwyd ym mlwyddyn 2016. Mantais amlwg y fframwaith yw ei fod yn fframwaith cenedlaethol sy'n sicrhau cysondeb ar draws y wlad, ond hefyd ar draws sefydliadau maes. Mae swyddogion y Cyngor yn cyfrannu'n gyson i fforwm Rhanbarthol sydd wedi cael ei sefydlu gan Morwena Edwards, Cyfarwyddwr Corfforaethol Cyngor Gwynedd ar gyfer cydweithio a rhannu ymarfer da.

2. YMATEB I GWESTIYNAU'R PWYLLGOR

Mater yr hoffai'r aelodau ei drafod:	Cwestiwn
<p><u>Hybu a hyrwyddo</u></p> <p>Sut ydym ni'n mynd y tu hwnt i ddarparu yn ddwyieithog i fod yn cynyddu'r cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg yn y gymuned, i gyfrannu at y targed cenedlaethol o greu Miliwn o siaradwyr, ac at y nod Llesiant o sicrhau bod pobl Gwynedd yn "Cael byw mewn cymdeithas naturiol Gymraeg"?</p> <p>Mae Cynllun Hybu'r Gymraeg yng Ngwynedd i'w weld yma: https://www.gwynedd.llyw.cymru/cy/Cyn-gor/Dogfennau-Cyngor/Strategaethau-a-pholisiau/Cynllun-iaith/Cynllun-Hybu'r-Gymraeg-yng-Ngwynedd-2018-2023.pdf</p> <p>Mae'n gosod blaenoriaethau ar gyfer hybu'r Gymraeg mewn pum maes:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Iaith y teulu, 2. Iaith dysgu, 3. Iaith gwaith a gwasanaeth, 4. Iaith y gymuned 5. Ymchwil a Thechnoleg 	<p>1. Allwch chi amlygu unrhyw brosiectau o fewn eich adran sydd yn cyfrannu tuag at un o flaenoriaethau strategaeth iaith y Cyngor, sef Cynllun Hybu'r Gymraeg yng Ngwynedd?</p> <p>Rhaglen Trawsffurfio Cymunedol - Mae Timau Adnoddau Cymunedol (TAC) yn cael eu sefydlu ar draws Gwynedd. Bydd aelodau'r timau hyn yn cael eu cyflogi gan wahanol sefydliadau, a phob sefydliad â'i drefniadau a'i weithdrefnau ei hun o safbwynt yr iaith Gymraeg.</p> <p>Mae angen ystyried yr amrediad o faterion sy'n codi o ran cydweithio mewn awyrgylch ddwyieithog, a rhoi arweiniad cadarn i staff. Bydd sgôp y TAC yn ymestyn i gynnwys meddygon teulu, cyrff trydydd sector a darparwyr o wahanol sectorau. Fel mae pethau ar hyn o bryd mae angen yn y lle cyntaf gwyntyllu y materion sy'n codi o fod yn integreiddio gweithlu y Cyngor a Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr.</p> <p>System WCCIS - Mae ffrwd gwaith cenedlaethol sy'n cefnogi'r gwaith yma ar gyfer sicrhau bod system WCCIS, y system cofnodi achosion gofal ac iechyd cymunedol genedlaethol, yn gwbl ddwyieithog. Mae oedi wedi bod yn ddiweddar o ran y rhaglen waith ond momentwm wedi codi eto'n ddiweddar gyda threfniadau llywodraethu newydd wedi eu sefydlu ar gyfer datblygu rhaglen, sy'n cynnwys mewnbwn y Bwrdd Gwybodaeth Genedlaethol. Mae'r bwrdd hwn yn gyfrifol am sicrhau bod sylw yn cael ei roi i faterion ynghlwm â'r iaith Gymraeg. Mae gwaith sgopio yn digwydd ar hyn o bryd, gyda'r gobaith o sicrhau bod y system ar gael yn ddwyieithog, unrhyw le yng Nghymru. Bydd hyn yn adeiladu ar waith lleol sydd wedi'i wneud i sicrhau bod aelodau o'r cyhoedd yn medru derbyn dogfennau Cymraeg a Saesneg allan o'r system yng Ngwynedd. Gwaith arall sy'n cychwyn yn genedlaethol yw'r gwaith o safoni termau ym maes iechyd a gofal. Mae swyddogion o'r Cyngor yn cefnogi'r prosiect hwn.</p> <p>Blaenoriaethau gwella'r Adran</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ail-Ddylunio ein Gwasanaethau Gofal • Darpariaeth Gofal Addas a Chynaliadwy i'r dyfodol • Y Gweithlu a Recriwtio yn y Maes Gofal

	<p>Mae'r blaenoriaethau hyn yn gwbl allweddol ar gyfer gwella y gwasanaeth sy'n cael ei roi i drigolion Gwynedd i'r dyfodol. Wrth ystyried blaenoriaethau hybu'r Gymraeg a'r pum maes penodol gellir gweld y plethiad a'r chyfraniad amlwg sydd gan waith yr Adran i fywydau unigolion a'n cymunedau.</p>
<p><u>Allanoli gwaith a gosod cytundebau trydydd parti</u></p> <p>Sut ydym ni'n sicrhau bod safon y gwasanaeth dwyieithog yn cael ei gynnal wrth allanoli a gosod cytundebau?</p>	<p>2. Os yw'r adran yn gosod gwaith yn allanol ar gytundeb, allwch chi gyfeirio at unrhyw arfer da, naill ai wrth osod amodau neu wrth fonitro i sicrhau cydymffurfiaeth efo amodau ieithyddol?</p> <p>Yn dilyn asesu angen yr unigolyn mae'r Adran yn gyfrifol am ddarparu'r gefnogaeth i'r unigolyn yn uniongyrchol trwy ein darpariaeth gofal mewnol, neu trwy gomisiynu darparwyr annibynnol i gyflawni hynny. Wrth gomisiynu darparwyr annibynnol i ddarparu'r gofal rydym yn nodi'n glir ein disgwyliadau trwy ein dogfennaeth cytundeb, ac o hynny wedyn eu gallu i gyflawni yn erbyn y disgwyliad. Dylid amlygu'r mai'r rhwystr pennaf i ddarparwyr allu cyflawni'r disgwyliadau'n llawn yw'r her sydd ganddynt o sicrhau gweithlu cymwys ac addas, boed hynny trwy recriwtio staff newydd neu sicrhau eu bod yn gallu cadw a datblygu'r staff profiadol sydd ganddynt.</p> <p>Ar y cyfan dylid cadw mewn cof fod 'darparu gofal' yn rhywbeth lleol a chymunedol ei natur. Gyda nifer sylweddol iawn o unigolion yn tueddu i fod yn gweithio yn y cymunedau maent yn byw ynddynt. Gwelir yn aml fod proffil ieithyddol sefydliadau gofal yn cynrychioli proffil ieithyddol ein cymunedau yn ogystal.</p> <p>Er mwyn ceisio cefnogi ein darparwyr annibynnol i wella eu gallu i ddarparu gwasanaethau yn y Gymraeg mae'r canlynol ar waith.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Adolygu a chryfhau ein disgwyliadau sydd wedi ei nodi mewn cytundebau gyda darparwyr, gan ychwanegu'r angen i ddarparwyr gael Polisi Iaith mewn lle. Bydd hyn yn cynnig cyfleoedd i adnabod a gweithio gyda darparwyr ar yr agweddau sydd angen eu cryfhau. • Ystyried y math o farchnad a darpariaethau sydd ei angen yng Ngwynedd i'r dyfodol e.e. y gwaith sy'n mynd rhagddo ar hyn o bryd i drawsnewid ein darpariaeth gofal cartref yn y Sir. • Gweithio gyda darparwyr a phartneriaid i ddod i ddeall y gwir gost o ddarparu gofal gan gyfrannu tuag at y trafodaethau cenedlaethol sydd eu hangen i wella cyflogau staff rheng flaen y maes gofal. • Gwella delwedd swyddi'r maes gofal gan gryfhau a hysbysebu'n well y llwybrau gyrfaol posib sy'n bodoli.

<p><u>Gweithredu'n ddwyieithog</u></p> <p>Sut ydym ni'n llwyddo wrth weithredu ar ofynion y Polisi Iaith a Safonau'r Gymraeg?</p>	<p>3. Oes yna unrhyw rwystrau i'ch gallu fel adran i gynnig gwasanaeth llawn yn y Gymraeg?</p> <p>Mae recriwtio i rai rolau penodol yn gallu bod yn heriol i ni fel Adran yn ogystal. Enghraifft o hyn yw rôl Therapydd Galwedigaethol ble rydym wedi ffeindio hi'n anodd llenwi swyddi gwag dros y blynyddoedd diwethaf, gyda phrinder amlwg wedi bod yn yr ymgeiswyr oedd yn gallu siarad Cymraeg. Mae'r mater wedi ei amlygu a rydym yn falch o allu adrodd fod y Cabinet wedi cytuno yn ddiweddar i arian bid dros dro i fuddsoddi mewn swyddi hyfforddeion Therapyddion Galwedigaethol ar gyfer y blynyddoedd nesaf. Enghraifft wych arall o fagu talent a sgiliau yn fewnol yw'r defnydd sydd yn cael ei wneud trwy'r cynllun prentisiaethau.</p> <p>Mae rhwystrau a materion amlwg wedi cael eu hamlygu trwy'r Rhaglen Trawsffurfio Cymunedol. Mae'r rhwystrau sy'n bodoli yn deillio o'r ffaith fod gennym staff o ddau sefydliad yn integreiddio'r ffordd maent yn gweithio er lles ein trigolion, a sefydliadau dan sylw sef y Cyngor a'r Bwrdd Iechyd yn gweithredu polisiau iaith gwahanol. Mae'r gwahaniaethau hyn yn amlwg mewn ystod eang o feysydd, boed wrth recriwtio staff i swyddi, cyfathrebu o fewn y timau neu gofnodi'r sgwrs sydd wedi bod gydag unigolion. Er mwyn ceisio deall hyd a lled y materion hyn roedd bwriad cyn y cyfnod clo yn ôl ym mis Mawrth 2020 i fapio sgiliau iaith holl aelodau'r Timau Adnoddau Cymunedol ar draws y Sir. Yn anffodus nid yw hyn wedi digwydd eto ond mae sgysiaau diweddar wedi bod ar y cyd gyda'r Bwrdd Iechyd i gytuno i ail afael yn y gwaith yma. Rhagwelwn y bydd gwneud hyn yn amlygu'r agweddau hynny sydd angen sylw pellach a chytundeb rhwng y ddau sefydliad ar y ffordd ymlaen.</p>
<p><u>Datblygu cyfleoedd newydd</u></p>	<p>4. Oes gennych chi syniadau am ffyrdd newydd y gallem ni fod yn hybu'r Gymraeg o fewn cymunedau'r sir – naill ai yn eich gwasanaethau eich hun neu drwy gydweithio gydag eraill?</p> <p>Yn sgil argyfwng Covid a'r angen i lenwi bylchau staffio sylweddol yn y maes rydym wedi cynnal ymgyrchoedd recriwtio llwyddiannus a gwahanol i'r arfer. Ers yr ymgyrchoedd rydym yn profi yn ddiweddar fod y nifer sy'n ymgeisio am swyddi wedi cynyddu. Byddwn angen ystyried be sydd wedi gweithio yn ystod y flwyddyn ddiwethaf gan sicrhau ein bod yn recriwtio yn y ffyrdd mwyaf effeithiol i'r dyfodol. Mae'r cyfnod diweddar hefyd wedi dangos be sy'n bosib o ran unigolion yn penderfynu newid gyrfaoedd. Mae'r gallu dangos enghreifftiau positif o hyn hefyd heb os yn helpu wrth geisio recriwtio a chyrraedd cynulleidfaoedd gwahanol.</p>

Mae cael perthynas adeiladol gyda'n darparwyr annibynnol yn allweddol wrth ddatblygu a gwella'r gwasanaeth sydd ar gael i drigolion i'r dyfodol, gan gymryd pob cyfle posib i bwysleisio pa mor bwysig ydyw i hybu'r Gymraeg yn ein cymunedau a sicrhau hawl pawb i gael y cynnig rhagweithiol. Yn ogystal angen cydweithrediad ein darparwyr ond hefyd partneriaid allweddol eraill megis y Bwrdd Iechyd Enghraifft o un agwedd y gellir cydweithio a'i ddatblygu ar y cyd yw'r gofyn i ddarparwyr ddatblygu polisi iaith ar gyfer eu sefydliad.

Mae angen cydnabod y materion sydd yn bodoli fel rhan o'r Rhaglen Trawsffurfio Cymunedol gan fuddsoddi amser ac adnodd i ddod i ddeall y sefyllfa yn llawn. Credir fod cyfle fan hyn hefyd i wella ein dealltwriaeth o ymarferion da sydd yn bodoli yng Nghymru a thu hwnt, gan ystyried sut y gallent gryfhau'r ddarpariaeth sydd gennym yng Ngwynedd.

